

- показники ефективності використання трудових ресурсів;
- показники ефективності поточних витрат;
- показники інноваційного розвитку.

Зведення показників ефективності окремих сторін підприємства в єдиний інтегральний показник рейтингової оцінки дозволить робити однозначний висновок про розвиток потенціалу підприємства. Застосування запропонованої методики дасть можливість об'єктивно оцінювати потенціал підприємства, виявляти основні фактори, що впливають на його зміну, а також розробляти заходи щодо більш оптимальної організації господарської діяльності підприємства за рахунок більш повного використання його потенціалу.

Н.М. Гаркуша, канд. екон. наук (ХДУХТ, Харків)

О.В. Цуканова, канд. екон. наук (ХДУХТ, Харків)

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Для інтегральної оцінки економічної динаміки господарюючого суб'єкта можна використовувати метод нормативної системи значень показників (НСЗП), що припускає формування еталонної динаміки стану суб'єкта.

У даному методі динаміка кожного показника оцінюється темпом його зростання. Наприклад, темп зростання прибутку повинен випереджати темп зростання виручки від реалізації продукції, а останній у свою чергу повинен перевищувати темп зростання майна підприємства. Вибір показників, що утворюють НСЗП, проводиться на основі фінансових коефіцієнтів, які обчислюються за даними фінансової звітності, а в окремих випадках – і з залученням даних управлінського обліку. Наприклад, якщо підвищення рівня рентабельності підприємства розглядається як позитивне явище, то в НСЗП прибуток від звичайної діяльності повинен мати більш високий ранг, ніж виручка від реалізації продукції. З використанням даного підходу можна запропонувати наступну систему нормативних значень абсолютних показників на базі фінансової звітності (табл. 1).

Таблиця 1 – Система інтегральної оцінки динаміки розвитку підприємства за даними бухгалтерської звітності

№ з/п	Показник	Позначення	Ранг
1	Чистий прибуток	Пч	1
2	Прибуток від основної діяльності	Пос	2
3	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	Вч	3
4	Середня величина майна підприємства	М	4
5	Середня величина позикових коштів	ПК	5
6	Середня величина короткострокової кредиторської заборгованості	КЗ	6
7	Середня величина дебіторської заборгованості	ДЗ	7

Такий розподіл рангів визначається припущеннями про сприятливий характер наступних явищ: збільшення частки чистого прибутку (1-2); збільшення рентабельності продажів (2-3); інтенсифікація використання майна (3-4); переважний розвиток за рахунок власних джерел (4-5); збільшення частки довгострокової кредиторської заборгованості в загальній її сумі (5-6); збільшення обіговості коштів підприємства (6-7).

Щоб розрахувати темп зростання показників, представлених у таблиці, необхідно мати інформацію, що міститься в бухгалтерському балансі і звіті про фінансові результати мінімум за два періоди. Використання методу нормативної системи значень показників приведене в табл. 2. У якості еталонної прийнята система нормативних значень показників з урахуванням співвідношень: Пч > Пос > Вч > М > ПК > КЗ > ДЗ.

Таблиця 2 – Рейтингова оцінка показників діяльності ТОВ «Слобода»

(тис.грн)

№ з/п	Позначення	2009	2010	Темп зростання, коеф.	Фактичні ранги	Еталонні ранги
1	Пч	47,9	57,0	1,190	1	1
2	Пос	62,8	68,5	1,091	3	2
3	Вч	8221,0	9094,6	1,106	2	3
4	М	6406,2	6799,7	1,062	4	4
5	ПК	1980,2	2033,6	1,072	7	5
6	КЗ	1806,1	1860,9	1,030	6	6
7	ДЗ	186,4	192,7	1,034	5	7

Коефіцієнт кореляції між рядами рангів (фактичним і еталонної) дорівнює 0,82. Така величина коефіцієнта кореляції свідчить про те, що зв'язок між досліджуваними рядами рангів високий. Тому фактичну динаміку показників можна вважати близької до еталонної, а саму діяльність підприємства «Слобода» у 2010 р. можна визнати в цілому відповідної еталону.

Т.Ю. Гела, викл. (*ХТЕК КНТЕУ, Харків*)

ПРОБЛЕМА ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Фундаментальною стратегічною метою України є побудова суспільства європейського рівня і європейського типу. Це можливо за умови вирішення однієї з найгостріших проблем української економіки — зниження рівня її тінізації. Тіньова економіка чинить значний негативний вплив на всі соціально-економічні процеси, які відбуваються в суспільстві. Без урахування тіньової економіки неможливі проведення економічного аналізу на макро- і мікрорівнях, прийняття ефективних управлінських та законодавчих рішень.

Суб'єкти тіньових процесів є надзвичайно вразливими, економічно та соціально незахищеними. У першу чергу це стосується мимовільних учасників тіньових процесів — найманих працівників. Не секрет, що «зарплата в конвертах» стала настільки поширеним явищем, що вже є ледве не нормальною економічною практикою. Надзвичайно поширені тіньові явища у сегменті малого підприємництва, де масштаби тіньових процесів дійсно вражаючі. Сьогодні необхідне об'єднання зусиль науковців, експертів та представників влади для подолання згаданих негативних явищ.

Окремі аспекти тіньової економіки та її детінізації розглядаються у працях А.В. Базиліук, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, А.Я. Гончарука, Я.А. Жаліла, Т.Т. Ковальчука, М.М. Єрмошенка, А.І. Мандибури, В.І. Мунтіяна, О.В. Турчинова.

Україна, як і більшість республік колишнього СРСР, є країною з критичним рівнем тіньової економіки та корупції. Можна з упевненістю стверджувати, що жодна галузь виробництва не позбавлена впливу тіньової економіки, а корупція є основним методом конкурентної боротьби. Ретельне вивчення принципів тіньової економіки та механізмів діяльності тіньових ринків свідчить, що Україні необхідно розробити власну довгострокову модель розбудови держави.

Тінізація економіки веде до розквіту правового нігілізму, посилення процесів криміналізації економічних відносин, заміщення прозорого державного контролю кримінальним, поширення корупції в органах державної влади, що, зрештою, підриває довіру до держави. Українцям важливо зважати на те, що проблема тіньової економіки виходить за межі суто правових відносин і має насамперед макроекономічну природу.

Тіньова економіка — це складне явище, представлене як сукупність неконтрольованих і нерегульованих протиправних та законних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності, які мають на меті незаконне (не офіційне) отримання доходу. Поширення тіньової економіки веде до різкого зниження ефективності державної політики, утруднення, а подекуди — й неможливості регулювання економіки ринковими методами, із застосуванням інструментів грошово-кредитної та податкової політики. Це обумовлює необхідність звернення органів виконавчої влади до адміністративних інструментів регулювання, що, у свою чергу, є підґрунтям для поширення корупції, а також гальмує формування в Україні сучасної ринкової економіки, створює перешкоди на шляху до членства у міжнародних організаціях. Масштаби тіньової економічної діяльності істотно впливають на обсяги і структуру ВВП, призводять до спотворення офіційних даних про його величину. Високий рівень тінізації економіки вкрай негативно впливає на імідж країни, її конкурентоспроможність, ефективність структурних та інституційних реформ.

Складовою тіньових процесів та загрозою економічній безпеці України є вплив капіталу за межі України, щоправда слід визначити, що це явище об'єктивне. Продуктивний вплив капіталу відбувається за операціями, які мають законний характер і є доцільними з погляду зміцнення міжнародних зв'язків та позиції України на світовому ринку. Непродуктивний вплив — це операції, здійснення яких має протиправний характер або є неефективним для країни. До них відносять операції з метою оптимізації умов інвестування, ухилення від оподаткування, легалізації коштів тощо. Необхідно визнати, що формування масштабного тіньового сектору в Україні значною мірою обумовлене послабленням управління економічними процесами з боку держави, суттєвими недоліками економічної політики, в тому числі незадовільним станом господарського законодавства.

Тіньовий сектор постійно поглиблює зв'язки з легальним сектором економіки, конкурує з ним та витісняє його з найбільш зарегаментованих сфер господарювання. Тіньова економіка становить реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави, негативно впливає на всі сфери суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну та гуманітарну сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини з іншими країнами тощо.